

Új helyzet — új feladatok.

„Nemcsak kenyérrel él az ember“. Oly gyakran halljuk, hogy szinte közhellyé vált; mégis nehéz időkben, az események forgatagában mindig újra és újra megtanuljuk, mily mély bölcsesség rejlik a hasonló ősi mondásokban.

Nehéz sorsban odaát maradt testvéreinkről, nekünk 51 egyházközségünkről van szó. Hogy minden, ami lehetséges, megtörtént ottmaradt testvéreink helyzetének biztosítására, mindnyájan tudjuk. Viszont, hogy dacára ennek a messzemenő gondoskodásnak, mégis rendkívül nehéz helyzetben maradnak vissza, szintén tudatunkban van. Még ott is, ahol esetleg meg volna a jóakarattal velük szemben, hiányzik a megértés. Ha sikerül is elérni, hogy anyagilag valahogy biztosítva legyen munkájuk ellenértéke, hogy dolgozhassanak vagy legalább is eltengődhessenek, azzal csak egy része van megoldva a kérdésnek, és pedig talán nem is legfontosabb része. Mert a nehéz sors sokszor még jobban összekovácsolja az embereket, míg a cseppenként nyújtott megélhetési lehetőség könnyen megtöri az ellenállást. Ha nem tudjuk a kellő erkölcsi támaszt nyújtani, helyenként elszigetelt kis szigetecskében élő testvéreink elvesznek számunkra; felszívódnak, mint esőcseppek a szomjas homokban. Szembe kell néznünk azzal a ténnyel, hogy a kisebbségi sorsban felnevelkedett legfiatalabb generáció, még ha a magyar nyelvet jól beszéli is, magyarul írni alig tud, és hogy a magyar nyelvnek — olyan helyeken, ahol felekezeti iskola nincs — egyetlen mentsvárát az egyházközségek képezik.

Hogy papjaink mily súlyos feladat előtt állnak és mily heroikus magatartásra van szükségük, világos. Az egyházi élet, az egyesületi összetartás (Dávid Ferenc Egyesület, Ifjúsági- és Nőegyletek, dalárdák stb.) minden lehető eszközzel való fejlesztése létérdeke ottmaradt testvéreinknek. De ezenfelül rendkívüli fontosságú volna, olyan folyóiratoknak, népszerű, olcsó könyvecskéknek terjesztése, amelyek összetartó erőt jelentenek, és amelyek úgy az

egyszerű, mint a magasabb kultúrával bíró ember érdeklődését teljes mértékben bírják.

Milyennek kell lennie azoknak a szellemi termékeknek, amelyek egyformán megragadják az egyszerű és kultúrált embert? Nem a forma a fontos, mert a legegyszerűbb formában tartott írásmű is megragadja az embert, ha tartalma elég mély. Teljesen elhibáztottnak érzem például (és ezzel nem akarok kritikát gyakorolni, még bevésőbbé valakit megbántani) azokat a kis novellákat, illetve azoknak nagy részét, amelyek „népies“ stílusban különféle kiadványainkban láttak napvilágot. Nagy részéből ezeknek a novelláknak teljesen hiányzott a művészi elem, a szeretet, amely az ilyen írásoknak tartalmat ad; a nagyintelligenciájú ember elfordul az ilyen írástól, a félművelt megmosolyogja, de az egyszerű ember ugyancsak bántónak találja. A népies forma a legérzékenyebb minden írásmű között és bántó torzképpé válik a művészi elem és mély benső tartalom nélkül. A népnek írni a legnehezebb feladat, és aki azt hiszi, hogy le kell alacsonyodnia a nép színvonalához, annak eleve vesztett ügye van. A népnek a legjobb sem elég jó.

Megadni odaát maradt testvéreinknek a szellem mindennapi kenyerét, mindennél fontosabb feladat. Ettől fog függni fennmaradásuk. Minden eszközt, amely rendelkezésre áll, a lehető legjobban kell kihasználnunk. Kiadványaink valóban szellemi táplálékot és ezzel erkölcsi erőt kell, hogy nyújtsanak ottmaradt testvéreinknek, ezt a célt pedig csak úgy lehet elérni, ha azok tartalma iránt a legmagasabb igényeket támasztjuk, ha azokat ennek a nagy célnak teljesen szolgálatába állítjuk. Nagy tévedés volna azt hinni, hogy a könnyen érthetőség, a könnyen felfogható forma, a színvonal rovására kell, hogy menjen. Aminek nincs igaz értéke, aminek nincs mély tartalma, nem hat a népre.

Épülő fontos kérdés, és épülő létezőké odaát maradt egyházközségeinknek, hogy a központi vezetés aktív és szervezőképes kézben összpontosuljon. Nem elegendő, ha a vezetés olyan ember kezébe kerül, aki passzív jó magyar ember, hanem olyan ember kezébe kell jutnia, aki aktív az. Csak ilyen ember fogja ottmaradt testvéreinket egy szoros egységbe összefogni tudni, és ennek az embernek megválasztásánál el kell némulnia minden párt- vagy személyes szempontnak. Túlságosan is fontos kérdés ez ahhoz, semhogy mellékszempontok közrejátszása megengedhető legyen. Visszamaradt testvéreinknek léte fog ezzel a kérdéssel kockán.

Minden tendencia és minden kritikai cél távol áll e cikktől. Nem szerénytelenség, hanem a kérdés égető sürgőssége és tisztánlátás feltétlen szükségességének felismerése szólaltatta meg a sorok íróját.

Gál Vilmos.

Épizódok Brassai életéből.

1. Egyenesen vissza kell menni Toroczkóra. Igaz, hogy hősünk létezéséről 1799 végén, még csak édes anyja tudott, de annál inkább sietett a másik Toroczkóra, Szentgyörgyre, hol az esperesné édes anyja várta és meg is jött az esztendő derekán, perzselő kánikula kezdetén a kis Brassai. Még meg sem keresztelték, vagy ha igen, a sok pör között eltűnt a kis ember neve. Magyarázatul azt mondják: a nagyapa Koncz esperes megkeresztelte, de mint-hogy az apa még Toroczkóhoz tartozott, ott kellett anyakönyvelni. Ez lett volna helyes, de a toroczkói pap, kinek fő része volt a tanító lemondásában, bosszúból vagy örömeben, nem írta be az újszülöttet az anyakönyvbe. Ebből azután sok baj lett, mert barátai gúnyolták. Különösen, jó barátja Gyergyai Firi, a szenátor és képviselő szeretett évődni Brassával, amiből a lett, mintha a két jó barát egy napon született volna. Csak azt nem tudták eldönteni, az ó esztendő utolsó éjszakáján-e vagy az új-esztendő reggelén-e. A historikus tudja, hogy egyik sem talált, mert Gyergyai 13 nap, Brassai öt és fél hónap múlva született. (1800).

2. Az *iskolából* a nagyfokú éhínség (1815—16) Brassait haza űzte, mert az iskolát bezárták. Nemcsak az éhség, hanem a tífusz-járvány is megtizedelte a tanulókat. Kolozsvárt dr. Barra híres orvos esténként Lőrinczné vendéglőjében elmondotta az eseteket. Az ifjú Brassai annyira belemerült a szörnyű betegség félelmébe, hogy megkapta ő is, de szerencsés volt az orvossal, mert az csahamar magához térítette.

Az iskola-szünet két esztendeig tartott. Egyelőre hazament a szülői házhoz. A fiú szeretett volna munkához látni. Atyja Ugron főispánt megkérte, hogy helyezze el. Miután az útcsinálást a tordai dobogónál eltanulta, a főispán megbízta a toroczkószentgyörgyi útmunkában a segédkezéssel és első pénzét kapta érte. A szünet ideje alatt beiratkozott Enyeden a gymnasiumba. Nem sokáig élvezte, mert az igazgató a kapuban rajtakapta, hogy dohányzik.